

Poranění zvířetem a rizika pobytu ve volné přírodě

Cestování za exotikou často znamená i kontakt s místní faunou. Ať už jde o toulavé psy v Indii nebo opice v jihovýchodní Asii, kontakt se zvířaty může být nejen nebezpečný, ale i život ohrožující, a to nejen ve smyslu specifických onemocnění jako je např. vzteklinu, ale také infekčních komplikací v rámci kontaminovaných ran. Poranění zvířaty jsou častější, než by se mohlo zdát, a mohou mít vážné následky.

Jaká zvířata představují nejčastěji riziko?

- **Savci:** psi, kočky, opice, netopýři a jiní savci mohou přenášet vzteklinu i jiné infekce
- **Jedovatí plazi a hmyz:** mohou způsobit otravu jedem i přenášet závažné infekce
- **Mořští živočichové:** medúzy, ježovky a některé ryby mohou způsobit bolestivá a nebezpečná poranění. Zároveň konzumace těchto živočichů s sebou nese riziko alergické reakce, intoxikace či infekce.

Nejčastější rizika

- **Bakteriální infekce kůže a měkkých tkání:** Poranění zvířaty může být vstupní branou pro bakterie.
- **Vzteklina:** Téměř vždy smrtelná, pokud nedojde k adekvátnímu ošetření po poranění.
- **Jed:** Hadi, štíři i mořští živočichové mohou vstříknout jed, který velmi rychle ovlivňuje nervy, krevní srážlivost či svalovou činnost.

Jak poranění předejít?

Vyhýbejte se kontaktu se zvířaty. Nehladte psy, kočky ani opice, i když se zdají být přátelští a majitelé Vás přesvědčují, že jsou zdraví nebo očkovaní.

Chraňte se proti hmyzu. Používejte dostatečně účinné repelenty (50% DEET, 20% (p)icaridin, 20% IR3535), odpařovací insekticidy a moskytiéry, noste dlouhý volný oděv, neotevírejte v noci okna, pokud v nich nejsou instalované sítě proti hmyzu.

Všímejte si okolí. Vyvarujte se přímého kontaktu s pískem a hlínou. Nekráčejte po pláži bosí, neležte přímo v písku, nesedejte na kameny bez kontroly a nesahejte do nor či křoví.

Zvažte preventivní očkování. Před cestou do rizikových oblastí se poraďte s odborníkem na cestovní medicínu ohledně očkování proti vzteklině a dalším infekčním onemocněním. Jelikož k poranění zvířaty dochází relativně často, doporučujeme cestovatelům, kteří vyjíždí do tropů opakovaně, aby byli proti vzteklině očkováni již před cestou. Preventivní očkování výrazně snižuje riziko nákazy v případě poranění zvířetem, zároveň Vám poskytuje více času na vyřešení postexpoziční profylaxe, především v destinacích, kde nemusí být nutné specifické léky dostupné, a snižuje náklady na lékařskou péči.

První pomoc při poranění zvířetem

Pokousání, poškrábání či jiný rizikový kontakt se savcem

Důkladně vypláchněte ránu vodou a mýdlem (vymývejte alespoň 15 minut pod tekoucí vodou), následně ránu vydezinfikujte. Snížíte tak nálož patogenů až o 70 %.

Co nejdříve vyhledejte lékařské ošetření – po každém kontaktu je nutné konzultovat lékaře, který rozhodne o rizikovosti kontaktu a případné nutnosti postexpoziční antirabické a antibiotické/antivirotické profylaxi. K ošetření s sebou nezapomeňte vzít očkovací průkaz, důležitá jsou zejména data stran očkování proti tetanu a vzteklině.

Pokud v oblastech, kde se může vyskytovat vzteklin, dojde k pokousání, poškrábání či jinému rizikovému poranění od zvířete (pes, kočka, opice...) je vždy nutné ihned zahájit tzv. **antirabickou profylaxi**. Po samotném poranění ránu řádně vyčistěte a vydezinfikujte. Vzhledem k tomu, že v tropických či rozvojových oblastech není možné zajistit veterinární vyšetření zvířete a zároveň nelze předpokládat, že by zvířata byla řádně a pravidelně očkovaná proti vzteklině, je nutné okamžitě vyhledat lékařské ošetření, aby bylo aplikováno antirabické sérum a zahájeno očkování proti vzteklině. S ohledem na to, že vzteklin je nemoc, která není léčitelná a vždy končí úmrtím nakaženého, je nutné antirabickou profylaxi zahájit bez prodlení. Jelikož k poranění zvířaty dochází relativně často, doporučujeme cestovatelům, kteří vyjíždí do tropů opakovaně, aby byli proti vzteklině očkováni již před cestou. Preventivní očkování výrazně snižuje riziko nákazy v případě poranění zvířetem, zároveň není nutné po poranění aplikovat antirabické sérum, postačují pouze dvě zajišťovací dávky vakcíny. Obdobně jako u jiných poranění je rovněž nutné zkontrolovat platnost očkování proti tetanu, případně aplikovat posilovací dávku vakcíny.

Uštknutí hadem nebo jiným potenciálně jedovatým zvířetem

Zachovejte klid. Minimalizujte pohyb postiženou končetinou i celkově – zpomalíte šíření jedu.

Znehybněte končetinu. Uložte ji níže než srdce, ale nezaškrcejte.

Nevysávejte jed ani neřežte ránu.

Co nejrychleji volejte pomoc. Uvedte, kde k uštknutí došlo, a pokud možno popište živočicha. Pokud se Vám ho podaří vyfotit, poskytněte tyto fotografie zdravotníkům.

Poranění mořskými živočichy

Opatrně odstraňte zbytky žahavců (např. chapadla) pomocí pinzety či za použití rukavic.

Omývejte horkou vodou (45 °C) – pomáhá inaktivovat některé jedy.

V případě známek alergické reakce (otok hrdla, dušnost, vyrážka) ihned vyhledejte lékaře.

Pozor i na rostliny

Nebezpečí na cestách představují také některé **rostliny, které mohou být jedovaté nebo dráždivé**. V tropech i subtropích rostou druhy, které při kontaktu s kůží vyvolávají **alergickou reakci, puchýře či popáleniny**. Mezi rizikové patří například:

- **Manchineel** – strom rostoucí v Karibiku a Střední Americe; jeho šťáva i plody jsou vysoce toxické, může způsobit těžké dermatitidy nebo i slepotu při zasažení očí.
- **Některé druhy akácií, pryšců a jedovatých břečťanů**
- **Oleandr a brugmansie (andělská trumpet)** – běžné okrasné rostliny v tropech; všechny části jsou toxické, při požití mohou způsobit srdeční arytmie nebo poruchy vědomí.

Jak se chránit?

Nesahejte na neznámé rostliny, zejména pokud mají mléčnou šťávu, výrazné barvy nebo plody připomínající běžné ovoce. Nepožívejte části rostlin, které dobře neznáte.

Noste dlouhé rukávy a kalhoty při pohybu v husté vegetaci nebo při túrách v neznámém terénu.

Omyjte kůži vodou a mýdlem, pokud dojde ke kontaktu s neznámou rostlinou.

Při podráždění kůže nebo podezření na otravu (např. po pozření plodů) okamžitě vyhledejte lékařskou pomoc.

Během pobytu v tropech se vyhněte koupání v **přírodních zdrojích sladké stojaté vody**. Důvodem je možný výskyt vývojových stádií **schistosom**, které mohou proniknout i neporušenou kůží a vyvolat vyrážku (tzv. cercáriovou dermatitidu) či dokonce systémové onemocnění schistosomózu. Infekce se vyskytuje především v subsaharské Africe a Asii, avšak k nákaze může dojít i v jiných tropických oblastech. Při kontaktu se sladkou vodou a v okolí řek (např. raftování, sjíždění řek apod.) hrozí i riziko infekce **leptospirózou**.

Při koupání v moři nechoďte na pláži bosky a neležte přímo na volné zemi či na písku. Při kontaktu kůže s pískem či zeminou kontaminovanou zvířecími výkaly může dojít k přenosu **larev měchovců**, které mohou vyvolat kožní onemocnění „**larva migrans cutanea**“, které se projevuje rozvojem „chodbiček“ na kůži a intenzivním svěděním. K přenosu larev může dojít i přes mokré prádlo (ručník, plavky).